

Starodávné české tradice a zvyky

Podvečer svaté Kateřiny (25. listopadu)

Nebojte se, tady nejde o novinářského šotka. Ačkoliv svátek svaté Kateřiny adventu předchází, je důležité ho zmínit. Byl to poslední den, kdy se ještě směly konat tance a veselí, protože s příchodem adventu začalo období zklidnění. Večer se konaly takzvané „kateřinské zábavy“, při kterých si mládež naposledy užívala před svátečním postním klidem.

Svátek svatého Ondřeje (30. listopadu)

Ondřejský svátek otevíral advent a byl ideální dobou pro věštění. Svobodné dívky se pokoušely zjistit, zda se dočkají brzkého sňatku. Rozkrajovaly jablka a nechybělo ani věštění z olova. Velmi oblíbené bylo věštění z pšenice. Svobodné dívky pozorovaly, jak se zrnka pšenice chovají ve vodě. Jestliže se zrnka rozptýlila nebo některá klesla ke dnu, byl to varovný signál, že vztah bude nejistý nebo že partner nebude vázán k domovu. V některých krajích se zrnka pšenice zasazovala do mělkých misek s hlínou, a pokud během adventu vzrostla a zeleň byla svěží, dívky věřily, že je čeká šťastný rok plný radosti a lásky. Naopak slabý růst nebo žloutnutí pšenice předpovídalo obtíže nebo smutek v osobním životě.

Barborky (4. prosince)

Dívky na den svaté Barbory trhaly barborky, větvičky třešní, které dávaly do vody, aby do Vánoc vykvetly.

Pokud větvička vykvetla, dívka se měla do roka vdát. V některých regionech chodily „Barborky“, převlečené postavy s maskami, po domech, strašily děti a kontrolovaly jejich chování. Hodná dívka dostávala za odměnu sušené ovoce nebo pečivo.

Mikuláš (5. prosince)

Svátek Mikuláše máme všichni v živé paměti – den plný očekávání, který je veselý a strašidelný zároveň. Mikuláš doprovázený andělem a čertem navštěvuje domácnosti, aby zhodnotil dětské chování. Menší zlobivci dostávají uhlí a brambory jako varování, ale většina dětí skončí s nějakým sladkým překvapením.

Původně měl tento svátek hlubší význam, kdy lidé věřili, že se vrací duše zemřelých a dohlížejí na své potomky. Jedním z obřadů bylo ponechávání jednoduchého pohoštění ve formě chleba nebo jiných základních potravin přes noc na stole. Věřilo se, že duchové příbuzných se v tuto noc vracejí do domácností a ocení pohostinnost, čímž rodině přinesou požehnání a ochranu. Takové gesto mělo i symbolickou hodnotu, kdy potomci tímto způsobem projevovali úctu a vděk vůči předkům. V některých vesnicích bylo zvykem, že rodiny zapálily svíčku a nechaly ji přes noc hořet na okenním parapetu nebo u stolu. Zajímavostí bylo, že děti měly tento večer ztišit veškeré hry a pobíhání po domě. Věřilo se, že klid a pokora přilákají předky a že hlučné chování by je mohlo popudit.

Ambrožská obchůzka (7. prosince)

Jedna z méně známých tradic se konala na svátek svatého Ambrože. Po vesnicích obcházel muž převlečený za Ambrože – vysoký, celý v bílém, s dlouhými proutky v rukou. Těmi symbolicky trestal děti, které neplnily své povinnosti nebo neposlouchaly. Tato tradice sloužila jako připomínka pro děti, aby dodržovaly adventní klid a nezlobily.

Lucie (13. prosince)

Svatá Lucie byla ochránkyní domácnosti, ale i strašidlem, které mělo hlídat čistotu v domovech. Na tento den se nesmělo přist ani drát peří, aby byla domácnost ochráněna před zlými duchy. „Lucky“, bíle oblečené ženy s maskami, obcházely domy, koukaly se, zda děti pracují nebo jsou líné, a jako odměnu jim dávaly cukroví či ovoce. V některých krajích chodily Lucky s koštětem nebo s husím brkem a kontrolovaly, zda mají hospodyňky řádně naklízeno. Těm nepořádným hrozilo pokárání koštětem nebo i vymetání koutů peřím. Tím se v domě symbolicky očišťovala energie a zaháněly zlé síly. Kromě pokárání měly Lucky také ochrannou funkci, zajišťovaly, aby domácnost zůstala chráněna před neštěstím a nemocemi v příštím roce.

Temné dny mezi 12. a 21. prosincem

Mezi méně známé tradice adventu patřila i víra v „temné dny“, kdy bylo nutné dbát na opatrnost. Mezi 12. a 21. prosincem se lidé snažili chránit před nemocemi a neštěstím různými rituály, například pomocí bylinných vonných směsí. Tyto směsi se pálily v domovech a věřilo se, že jejich vůně ochrání obyvatele před nemocemi v nadcházejícím roce. Spálená šalvěj měla očistit prostor od negativních energií. Svazek sušené šalvěje se zapaloval a s jemným kouřem se obešly všechny místnosti. V některých regionech byl považován za ochrannou bylinu proti zlým duchům a nemocem pelyněk. Sušený pelyněk se věšel nad dveře nebo páčil

podobně jako šalvěj. V domácnostech také nesměla chybět levandule pro dobrý spánek nebo věnec z rozmarýnu.

Zvyky zlaté neděle (poslední adventní neděle)

Zlatá neděle byla dnem posledních příprav. V některých regionech se rodiny vypravily na dlouhou ranní procházku, aby si užily klid před Vánoce. Nakupovalo se, zdobilo a ve vzduchu už viselo napětí ze Štědrého dne. Práce však měla být omezena, neboť se věřilo, že poslední adventní neděle je symbolem klidu a rodinné pospolitosti.

Adventní tradice v Čechách jsou pestré a plné zajímavých zvyklostí, které přetrvaly po staletí. Každý den měl své kouzlo a pravidla, která lidé rádi dodržovali. Dnes se k těmto tradicím vracíme nejen pro jejich krásu, ale také pro pocit, že nám advent nabízí něco víc než jen shon a přípravy na Vánoce.

Advent týden po týdnu

První adventní týden

První týden adventu byl považován za čas zahájení vnitřního zklidnění a pomalého přechodu k adventním rituálům. Lidé měli omezit hlučné činnosti, například večerní zábavy, hlasité zpívání či bujaré tance. Tím se oficiálně zahájila doba tichého rozjímání.

Druhý adventní týden

V druhém týdnu adventu se důraz kladl na omezení prací v domácnosti. Ženy měly například přestat s těžkými pracemi, jako bylo draní peří, předení či tkaní. Důvodem bylo vytvořit co největší klid, protože tyto práce byly časově náročné, hlučné a symbolicky „zamotávaly“ energii v domácnosti, což bylo nežádoucí.

Třetí adventní týden

Třetí týden adventu, známý jako „Gaudete“ nebo růžová neděle, byl výjimkou – byl to čas menšího uvolnění přísných pravidel. Tradice v tento týden povolovaly trochu větší radost a oslavy. Růžová barva, která se na tuto neděli používala v kostelech, symbolizovala naději a blížící se radost z Vánoc. V mnoha domácnostech se však stále dodržovala střídmost ve stravování.

Čtvrtý adventní týden

Poslední týden před Vánoci byl časem pro dokončení všech příprav, které nebyly hlučné nebo náročné. Zároveň se věřilo, že domácnost by měla být už uklizená a připravená na Štědrý den, takže se v této době už neměl dělat žádný větší úklid ani přesouvat nábytek, aby se nenarušil klid domácnosti. Ve čtvrtém týdnu adventu se také nesmělo prát prádlo, protože se věřilo, že praní symbolicky „smývá“ štěstí z nadcházejících svátků.